

A fotográfiától a fotóművészetig

GARAS KÁLMÁNNAL BESZÉLGET TÓTH CSABA

Aki egy kicsit is aktívabban élte meg az ezredforduló vasi képzőművészetét, észre kellett vennie, hogy milyen komoly változások, átrendeződések zajlottak abban. Életművek zárultak le, illetve mások pedig épp most bontakoztak ki. Az utóbbihoz tartozik Garas Kálmán fotóművész munkássága is, aki szinte a szemünk előtt érett klasszikussá.

Garas Kálmán

Az utóbbi években sorra nyíltak összegző kiállításai: Szombathelyi Képtár – 2010, Sárvár Galéria Arcis – 2013, Budapesti Music Center – 2014, Közseg Európa Ház – 2014, Pécs Kodály Központ – 2014, Szombathely Agora MSH – 2017.

Könyvborítókön, zenei kiadványokon, különböző kulturális folyóiratokban jelennek meg fotográfiái. Szerencsére elismerések is fémjelzik e szakmai kiteljesedést: Községi Kultúráért – 2003, Év vasi embere – 2006, Megyei Prima díj – 2009, Magyar Kultúra Lovagja – 2013, Répcelak Város Díszpolgára – 2013, Vas megye Közgyűlése Elnökének Emlékérme – 2017.

„A fotográfia hajnalán természetes volt, hogy még elkészült egy kép, percekig mozdulatlanok kellett lenni, megállt az idő. Azonban az őseMBER is, amikor a barlangfestményeit készítette megállította az időt, úgy ábrázolta az elejteni szándékozott vadakat. Tehát a képzőművészet évezredekén keresztül állóképekben gondolkodott, és minden maradandó műben megállította az időt. Garas Kálmán is ezt teszi fotográfiáin, emberi arcokat merevít le az örökkévalóságnak, hisz akinek arcképét ismerjük, azt nem feledjük el. Ezt már az egyiptomi halotti portrék készítői és megrendelői is így gondolták.”

dott, és minden maradandó műben megállította az időt. Garas Kálmán is ezt teszi fotográfiáin, emberi arcokat merevít le az örökkévalóságnak, hisz akinek arcképét ismerjük, azt nem feledjük el. Ezt már az egyiptomi halotti portrék készítői és megrendelői is így gondolták.”

2017-ben ezzel a fülszöveggel ajánlottam Garas Kálmán kiállítását a Művelődési és Sportház ismertetőjében. Most kicsit korrigálnám az akkori kiállítás-címet (Az idő megállítása), mivel a műalkotásokban nem csak az idő megállítása történik, hanem ezzel párhuzamosan az idő megragadása is. Időben élni, időben létezni, Heideggerről tudjuk, egyet jelent. A heideggeri lét és idő fedl el szemünk és más földi tapasztalatunk elől a még nagyobb valóságot, az örökkévalóságot. Ezzel szembesülni emberi voltunk megnyilvánulása, ennek megragadása a művészet manifesztációja.

Létezésünk kiismerhetetlen szövetét felmutatni csak a művészet képes, életünk alap-időegysége az emberöltő. Az emberábrázolás tehát így egyidős az emberrel, mert azon keresztül egy rajtunk túlmutató létszintbe vagyunk képesek betekinteni, még ha „tükör által homályosan” is. A művészet így egyszerre égi és földi tükör a kezdetektől mostanáig.

A tükör és a lencse is optikai eszköz, így máris a fotográfiánál vagyunk. A fényíró egy technikai eszközt, egy masinériát (de nevezzük inkább gépnek) használ az alkotási folyamathoz. Ma már minden gép körülöttünk, már nem a természetben élünk, hanem gépekben, lassan a létezésünk is egy géppel lesz azonos. A gépek (robotok) gyorsabban és olcsóbban tudják elvégezni azt, amit az ember korábban évezredekig időt nem kímélve, verítékezve elvégzett. A képkalkotás technikai (digitális) korszakában így képtültermelési válságot eszkalálunk, monitorainkon, képernyőnken egy utolsó képBábelt építünk.

Garas Kálmán egy-műfajú fotográfus, számárna a portré a művészet, monogám módon csak művészportrékat készít.

Két ember találkozása az életben lehet véletlen, lehet sorsszerű, lehet triviális és lehet szertartásos. Ha közülük az egyik művész, akkor nagyobb az esélye a szertartásos találkozásoknak, hisz a művész a kultusz embere, létrehozója, hordozója, közvetítője. Azonban ha két művész találkozik, akkor biztosak lehetünk abban, hogy a létezés misztériumával, az időmegragadásával van dolgunk. Az egyik művész e találkozásokkor egy optikai eszközt emel a szeme elé, ami rögzíti ezt a találkozást az utókornak. Ennek lehetünk harmadik emberként tanúi Garas Kálmán fotográfiáin, csak épp a fotográfust nem látjuk, mivel az ő szemlencséje megsokszorozódik a technikai lencsékkel.

Helyébe mi lépünk, mi szembesülünk azzal a bizonyos harmadik személlyel, aki többnyire művész, zenész, előadóművész és író, vagyis látó ember, az időt megragadni képes ember. Rögzíti műalkotásban, hangban, szóban, képen és szoborban. Ha két ilyen ember találkozik, akkor ez a rátalálási pillanat vagy képesség, átszáll, átruházódik a harmadik személyre, a nézőre, a hallgatóra, ezért lebilincselők a valódi műalkotások, mint Garas Kálmán fotográfiái is. Ezért gravitálnak, magukhoz vonzanak, elragadnak és elragadtatnak.

Van azonban Garas Kálmán fotográfiáinak egy másik csoportja is, amikor a művész nem egy másik alkotóval, közvetítővel találkozik, hanem a nagybetűs közönséggel. A művészet ősi közösségi létforma, rituálé, így e találkozások talán még katartikusabbak. Itt a közönség is szentté válik, hisz immár ő is mágia része, sőt alanya.

Garas Kálmánnal a rendszerváltás előtti időkből ismerjük egymást, ezért tegező módban készült ez az interjú. A válaszai mögött rejlő szerénység mindannyiunk számára megszívlelendő.

– Répcelaki gyökerek, szülők, nagyszülők, gyermekkor?

– Szép emlékeket örök a gyermekkor, fiatalkor éveiből. Őseimről kell először beszélni. Dédapám jött feleségével Répcelakra községi kovácsnak. Fiai, nagyapám és testvére is a kovácsok lettek. Nagyapám a községi műhelyben folytatta a mesterséget, ami olyan nagy volt, hogy 2 tűz is hevítette a vasat, és 6-an 7-en is dolgoztak egy időben.

Nagybátyáim, édesapám fiú testvérei hárman szintén kovácsok lettek. Édesapám 1946-ban vette át a műhelyt. Én 1947-ben, a műhely melletti kovács szolgálati lakásban születtem. Eszmélésem, első emlékeim is innen származnak. Izgalmas volt a műhely azért is, mert egy találkozóhelyként is funkcionált. Esős időben sokszor ott gyűltek össze a férfiak és beszéltek meg a világ dolgait, a háború is mindennapos téma volt, hiszen csak pár évvel voltak a II. világháború után. 1953-ban költöztünk Nagyanyámékhoz, hogy megelőzzük a fenyegető kényszer beköltöztetést. A nyarak mindig a műhely környékén teltek. Közében a Stauffer-kastély kertje, amelyet a háború után Népkertnek neveztek, és az ifjúság találkozóhelye is volt. Kertjében kuglipálya, betonozott tér és sétautak, fák, bokrok voltak. Igazi gyerekparadicsom volt. A műhelyben én is szívesen időztem, vasat hevítettem, szeget hegyeztem, és csodáltam a kemény kovácsmunkát. Különösen a sínhúzások voltak erőt próbálók. Az új szekerek vasalásakor mindig kaptam feladatot, nekem kellett a még meleg vasalatot szurokkal beolvasztani, ami a festés funkcióját látta el. A nyári napok Édesapámnak a műhelyben szinte két műszakban teltek. Az aratás után az ekevas élesítések sokszor sötét estig tartottak, jöttek a földműves emberek, cserélték az elkopott ekevasakat. Nagy változást hozott a tsz-szervezés, miután a egyéni földművesek tsz-tagok lettek, természetes volt, hogy Édesapám is bekényszerült a tsz-be.

Az első fényképezőgépet 1959-ben kaptam a konfirmációmra, amely Gevabox típusú egyszerű boxgép volt. Ezzel fényképeztem le 1959-ben Édesapámat a kovácsműhely előtt. A képkidolgozást unokabátyám mutatta meg, amely emlékezetes élményt adott.

„Kevés olyan dolgot ismerek a tudomány területéről, amely jobban elkápráztatna, mint ahogy egy kép fokozatosan megjelenik a fehér papíron.” – mondta William Henry Fox Talbot, 1844-ben, de ez a élmény mindnyájunkra érvényes volt, én 1961-ben éltem át először.

– *Sárvári gimnáziumi évek?*

– 1961-ben a sárvári Tinódi Gimnázium reál tagozatára nyertem felvételt. Már az első ismerkedő héten találkoztam a fotószakköri munkával, és rögtön szakköri tag lettem. Nagyon érdekelt, szinte elvarázsolt az élmény. Gyakran, szinte naponta végeztem labormunkát, és az iskolai események fényképezése is a fotószakkörösökre várt. Felvonulások, sportnapok, „járőversenyek” és ballagási csoportképek elkészítése is a feladataink voltak. Osztályfőnökünk volt a szakkörvezető tanár, aki jó néven vette a szorgoskodásunkat. 1962-ben el is küldött egy szombathelyi nyári fotóstáborba a Táncsics kollégiumba. Nagy élmény volt, remek előadókat hallgatni, többek között Töry Klárát, Albertini Bélát, Réti Pált, Végvári Lajost. Érdeklődésem egyre fokozottabban a fotózás felé fordult.

Szép emlékeket őrzök a gimis nyarokról is, 1961-től cséplési ellenőr, felíró voltam. Az 1963-as gimis nyarat hasonló munkával Édesapámmal töltöttem, aki megbízást kapott egy cséplőgép üzemeltetésére a tsz-ben, melyet csak úgy vállalt, ha én leszek

a cséplési „felíró”. Óriási élmény volt 16 évesen Hoffer, körmös traktort vezetni, hiszen minden indulás és leállásnál nekem kellett a traktort kezelni. Az ún. húzások, áttelepedések több órás traktorvezetést tettek lehetővé. Természetesen a cséplési munkáról is vannak régi képeim.

Az érettségi után jelentkeztem a Szombathelyi Fényképész Szövetkezetbe, és felvételt nyertem. Az első tanuló napomon, miután kipróbálták a gimnáziumi évek alatt szerzett laborgyakorlatot, megbíztak amatőr képek készítésével. A tanulóársaim, akik a dolgozók családi köréből kerültek ki, csak ismerkedtek a feladatokkal. Ez a szakmai előny elég sokáig biztonsággal megmaradt. 1966-ban egy hárommegyés fényképész tanulóversenyen I. helyezett lettem. A fényképész végzettséget 1967-ben szereztem meg, azóta vagyok a pályán. Pályakezdőként, folytatva tanulóként kapott sok feladatot, szinte minden kihívást vállaltam, fényképeztem iskolákban, esküvőket a Házasságkötő teremben és a Király utcai műteremben, lefényképeztem több mint száz templomot kívül-belül a Dunántúlon.

– Hogy alakult ki az elköteleződésed a fotográfia iránt?

– A megszokott fényképész szolgáltató munkák mellett minden fontos esemény vonzott, szabad időmben fényképeztem többek között Koncz Zsuzsát, az Omega együttest, a szombathelyi súlyemelő EB-t, Táncversenyt, a Savaria Karnevált. Bár a vállalkozó kedvem egy kicsit eltérített, mert kénytelen voltam elfogadni az induló nyomdai fényképezéssel foglalkozó részleg létrehozását, amely budapesti betanítással kezdődött. Ez a munka a betanulás után, mivel teljesen új szakma volt akkortájt, túlzottan gépies feladatot jelentett, hiányzott a pillanat varázsa, az alkotó fotográfia. Kerestem a terveim kibontásához a megfelelő új munkahelyet.

– Abban az időben, hogy épült fel ez szakma?

– A kétéves szakmai képzés, annak ellenére, hogy az analóg technológia fekete-fehér volt, nagyon alaposan történt a Fényképész Szövetkezetben. A munkafolyamatok (műtermi felvételezés és riport felvételezés, negatív labor, pozitív labor, retusálás) fázisokra voltak bontva, melyet 3-3 havi rotációban napi 8 órás munkavégzésben dolgoztunk, tapasztalt kollégák iránymutatásával. Ez a képzés sokkal többet adott a fényképész tanulóknak, mint a kisiparosok tanulóképzése, ott a technológia kissé ősdi, elavult volt és a feladatok is egysíkúak voltak. A Szövetkezetben külön tanuló felelős segítette a szakmai munkát, aki egyben elméleti oktatónk is volt. Alaposan meg lehetett tanulni a fotográfiát, de ez a gyakorlat is majdnem kevés volt egy önálló, komplex munkavégzésre, nagy kihívást jelentett a teljes technológia használata. Sokan szakosodtak egy-egy részfeladatra és ott ragadtak nyugdíjig.

– Milyen lehetőségek voltak a fotográfia pályában egzisztenciálisan, szakmai előmenetel terén?

Sebestyén Márta

Dinnyés József

Vukán György

Kodolányi László

– A tanulói idő után a továbbfoglalkoztatás a Fényképész Szövetkezetben biztosított volt, a tevékenységek bővülése miatt is. A tanulói időben kivívott eredmények kama-toztak a beosztásban és szerényen a fizetésben is. A szakmai előmenetel szinte csak a mestervizsga volt, ami 5 éves szakmai gyakorlat után egy magas szintű tanfolyam után volt lehetséges.

– *Hogy kerültél a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtárba, milyen szakmai kihívást jelentett neked ez szellemi közeg?*

– 1970-ben jutott tudomásomra, hogy a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár új épü-letébe fényképészt keres. Jelentkeztem, és felvételt nyertem, ahol szintén be kellett vállalni egy kis kompromisszumot, meg kellett tanulni ofset nyomdagép kezelését is, és sokszorosító, nyomdai munkát is végezni.

A könyvtár vezetése nagyon bölcsen előírta minden új munkatársának, hogy a beosztástól függetlenül el kell végezni, egy alapfokú könyvtáros tanfolyamot és vizsgát kellett tenni a tanultakból. Az új Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtárba ez idő tájt elég sok új érettségizett munkatársat vettek fel, és ezzel a képesséssel mindenki egy ál-talános könyvtárosi szemlélettel végezte a munkáját.

Ott éreztem először, hogy mit jelent a „köz-ért” dolgozni, mit jelent a közalkal-mazotti hivatás. Ez a szemlélet napjainkig elkísért! Sok csodálatos feladatot kaptam, életmű kiállítást készítettünk Rózsa Béla könyvtáros barátommal Pável Ágostonnak, Bakó Józsefnek, Bárdosi Németh Jánosnak. Megrendeztük az 50 éves Mészáros Jó-zsefnek a visszatekintő kiállítását. Író-olvasó találkozókra fényképezhettem többek között: Sinkovits Imrét, Nagy Lászlót, Weöres Sándort, Károlyi Amyt, Gazdag Erzsit, Keres Emilt, Béres Ferencet, Dévai Nagy Kamillát, Mátyás Ivánt, Udvaros Bélát. Ezeknél a munkáknál is kerültem a vakus felvételeket, amelyek akkor a kis érzékeny-ségű filmek miatt általánosak voltak. Ezek a képek a Savarensia gyűjteménybe kerül-tek, ahol ma is őrzik a könyvtár történelmét.

Az új könyvtárt a politikusok is sorra látogatták, nagykövek, és az állami és pártvezetők, Fock Jenő, Nyers Rezső és Kádár János a legismertebbek közül. A pro-tokoll fényképezés is feladatom volt, és a kötelező Május elsejei felvonulások doku-mentálása is.

– *Ebben az időszakban készültek az első komoly, ma is értékelhető fotográfiáid, akkor ezeknek milyen volt a fogadtatása?*

– Valóban a könyvtári rendezvények adták az első találkozásokat az említett művé-szekkel, írókkal költőkkel. Csodálatos volt a teleobjektív által adott közelségben fi-gyelni a gesztusokat, a mimikát, most már tudom a testbeszédet, amely minden ember sajátja. Kiválasztani a történelemből a legértékesebb pillanatot. Ezek a képek is mentek a könyvtár gyűjteményébe, és a rostán a mai napig fennmaradtak. A Könyv-táros folyóirat is adott megbízást rendszeresen fényképezésre, illetve az Életünk fo-

lyóiratnak készítettem képeket. A könyvtár szellemisége fokozta bennem a maximalista szemléletet, kihasználtam a feladat adta lehetőségeket és végigülve a rendezvényeket kívártam a legértékesebb pillanatok. A helyi sajtó fotóriporterei pár képet készítettek és rohantak tovább a következő helyszínre. A könyvtár zenei gyűjteménye iránt is kezdett kialakulni az érdeklődésem. Csodálattal hallgattam a fejhallgatón a lemezeket pl. szinte az első meghatározó zenei élményem volt Beethoven F-dúr hegedűrománca.

– *Mikor jelent meg a pályádon a zene iránti vonzalom?*

– A Könyvtárban is többször találkoztam Tibold Iván zenetanárral, a Zeneiskola igazgatójával, aki hívott az iskolai és szimfonikus zenekari koncertekre, természetesen a fényképezési feladattal. Végig fényképeztem a Zeneiskolát, a tanórákat, a csoportokat és a növendék koncerteket. A zene megismerésének e sajátos volta azt az eredményt hozta, hogy egyre jobban élveztem a komolyzenét. A mai napig láthatók a tablók a Zeneiskola tanári folyosóján. Itt szembesültem az azóta is tartó belső vívódással, hogy mely pillanatban exponálhatok, mely pillanatban nem zavarom a koncertet. Az empátia itt is, mint a fotografálás más területein is meghatározó.

– *Milyen irányba vitt tovább a pályád a Berzsenyi Könyvtárból?*

– Amint említettem, a könyvtári munkakör is tartalmazott kompromisszumot, hiszen meg kellett tanulnom az ofset nyomdagép kezelését és feladatomból volt a nyomdai munka is. Bár ebben a folyamatban is volt pozitívum, mert el kellett végezni egy reprográfiai tanfolyamot Budapesten, ahol kiadvány-szerkesztést, tipográfiát és különböző, akkor korszerű reprográfiai eljárásokat ismertünk meg, ami a későbbiekben hasznosnak bizonyult. 1975-ben felkért az Ungaresca Néptáncgyűttes egy színpadi fotózásra, melyből került egy fotó a *Táncművészet Magyarországon* című könyvbe is, mely fotóit többnyire az ismert budapesti fotóművészek alkotásai adták.

1975 végén megkeresett a Fényképész Szövetkezet elnöke, hogy az akkor létrehozandó műszaki vezetői beosztásra szeretne felkérni. A felkérést elfogadtam és visszamentem a szakmai pályám kezdésének helyszínére, az összes termelő állományú kolléga főnökének. Kimondottan nagy feladat volt 70-80 ember munkáját szervezni, szakmai fejlesztéseket megvalósítani. A mindennapi fotográfiai munkától elszakadtam, ezért rendkívül fontosnak éreztem a zeneiskolai fényképész munka folytatását, a koncertek fotografálását. A szerzői jogdíjból származhatott jövedelmem, így megtalálva a lehetőséget, ez volt az egyedüli útja a mindennapi gyakorlati fotografálásnak, hiszen a pillanat megragadása csak sok-sok gyakorlással tartható szinten.

– *A szombathelyi Bartók Fesztivál szinte elválaszthatatlan volt nevedtől, mit jelentett számodra az pezsgő kulturális fórum?*

– 1977-ben Szombathelyre került a Bartók Szeminárium, Tibold Iván mutatott be a professzoroknak, ezzel lehetőséget kaptam a kurzusok fényképezésére. Miután sosem éreztem tehetőséget a zene irányába, ezért bár tehettem volna, de nem tanultam zenét. Egy sajátos utat jártam be, miután a feladat a koncertek fotózása volt, bizony először nem jelentett örömet. A hangversenyeken inkább a vizuális élmény kötött le, láttam, hogy hogyan „készül” a zene. Csodáltam és ma is megfog az a szervezett rend, ahogyan és amikor megszólalnak a hangszerek. Ahogyan múlt az idő, egyre jobban megkedveltem és ma már büszkén mondhatom: nagyon megszerettem a komoly zenét. Így szívesen hallgatom a reneszánsz zenétől napjaink muzikájáig szinte minden klasszikus zenei művet. Életem szerves részévé vált a muzika és a zeneművészek fotografálása. Kezdetben találkoztam Gertler Endrével, Somogyi Lászlóval, Kadosa Pállal, Lukács Pállal, Sebők Györggyel, később megismertem Kurtág Györgyöt, Eötvös Pétert, Kocsis Zoltánt, Ránki Dezsőt, Wilhelm Andrást, Rohmann Imrét, Pauk Györgyöt, Rác Zoltánt, Peskó Zoltánt, Eckhardt Gábort, Csengery Adriennét és még sok-sok kiváló muzsikust. Rendszeresen jelentek meg képeim a Muzsika folyóiratban, zenei kiadványokban, könyvekben. Eljutott egy fotóm a New York Times-be is. Mindig próbáltam a koncertek és kurzusok hangulatát megörökíteni. Nagyon nagy csodálattal hallgattam és hallgatom a professzorok hasonlatokkal színesített instrukcióit és a megvalósulást a hallgatók hangszerezés játékában. A Bartók Fesztivál nekem mindig ünnepi heteket jelent, a találkozások, a koncertek sokszínűsége és a feladatok nagysága miatt.

Közben a zeneiskolai tanárok, kedves ismerőseim megalakították a Capella Savaria régizene együttest. Ez újabb alkotó feladatokat jelentett, hiszen a második lemezüktől kezdve minden LP és később CD is a fényképeim felhasználásával került a boltokba. Ez ma már több mint hetven lemezt jelent!

– *Hogy alakult ki az, hogy a fotográfiát immár évtizedek óta tanítod is?*

– A hetvenes évek vége felé keresett meg Csorba Katalin, az Úttörőház igazgatója, hogy a fotósakkör vezetőt keres és invitált az intézménybe. Attól az időtől 2002-ig voltam a fotósakkör vezetője. A 25 év pedagógiai gyakorlat szintén a töltekezést jelentette, ki kellett alakítani a szakköri tevékenység, a fotó szakmai és pedagógiai tartalmát. Természetesen ehhez szabad kezet kaptam. Nagyon sok felsős diákkal sikerült megismertetni és sokukkal megszerettetni a fotográfiát. Pár tanuló később fotográfussá is vált, gyakran köszönnek rám a régi szakkörösök, akik közben középkorúvá váltak.

– *A Berzsényi Dániel Főiskola, majd Nyugat-magyarországi Egyetem és végül az ELTE milyen újabb kihívásokat jelentett számodra, mint művészetpedagógus számára?*

– 1985-ben hívott meg Kovács László professzor úr a Fizika tanszékre, hogy tartsak egy speciálkollégium kurzust a végzős fizika szakosoknak. Azóta is emlegeti az akkor

elért szakmai eredményeket, hogy más szemlélettel álltak a hallgatók a feladatokhoz. A műszaki vezetői szakmai munka és a fotósakköri pedagógiai tevékenység miatt nem okozott gondot az oktatói kihívás. Sikeresen teljesítettem a feladatot, azóta is tartom pár akkori hallgatóval a kapcsolatot.

1990-ben Répcelakra hívtak Biczó Tóni barátommal egy közös kiállításra, az új Művelődési Ház avatása alkalmával. A kiállítást, mint azóta sokszor, Tóth Csaba festőművész, Te nyitottad meg. Talán ez a kapcsolat hozta az újabb invitálást a Berzsenyi Dániel Főiskola Rajz Tanszékére. 2002 óta óraadóként először felvehető kurzusként, 2003-tól kötelező tantárgyként oktatom a fotográfia alapjait. Az ismert szervezeti átalakulások nem voltak hatással a tantárgyra, hiszen ez nem befolyásolta a tartalmat. Jelenleg a tantárgy *digitális fotó*, vagy *Fotó 1-2* néven fut, de az analóg alapoktól a digitális gyakorlatig mindenről szó esik. Az első félévben az elmélet hangsúlyos a második félévben a fotográfiai műfajok gyakorlása folyik. Ez év őszétől egy új tantárgy, a *Fotó kísérletek*, oktatására is kaptam felkérést. Itt az analóg fotográfia adta lehetőségek, a fotogram készítés alapos megismerése, megismertetése a cél. Fontos feladatom a műtárgyfotó készítésének az oktatása is.

Miután tudom, hogy az oktatás a szakmai tudás összegzése, ezért folyamatosan lépést kell tartani a robbanásszerű technikai fejlődéssel. A tartalmi kérdések kevésbé változtak.

Többször kaptam felkérést vizsgamunka, diplomamunka és szakdolgozat konzulensi feladatokra, amelyet komoly kihívásnak és nagy megtiszteltetésnek tartottam.

– Több mint fél évszázad van mögötted fotográfusként. Mennyit változott a fotográfia ez alatt az idő alatt?

– Hát igen, eltelt 52 év a pályán, és elmondhatom, hogy az első felvételeimet már több mint 60 éve készítettem. Elsősorban a fotótechnika változott, nyilván a képek tartalmi fejlődése sem maradt el.

Pár példával élve a technika fejlődésében: megjelent és általánossá vált a fénymérő a fényképezőgépekben, a beugró blende, a magas érzékenységű filmek, a zoom objektívek, általánossá vált a színes technológia, a magas hőfokú színes kidolgozás, az automata beállítások a fényképezőgépekben, a rendszervakuk, és végül a 2000-es években a digitális technológia, és ezzel általánossá vált a számítógépes képfeldolgozás. De az alapok, az optikai-fizikai törvényszerűségek, összefüggések nem változtak, csak a kémia ment ki a kezünkől, bár a képelőhívás a printerekben még megmaradt.

– Fotográfusként elsősorban a portré műfaja érdekelt. Hogy alakult ki ez az életreszóló vonzalom, elköteleződés?

– Több inspiráció is hatott rám. A Berzsenyi Könyvtárban szerzett fotográfiai élmények elvarázsoltak, a nagy alkotó elődök munkásságának megismerése könyvekből, albumokból is hatott rám. Elsősorban a fényképezés közben megért csodák, hangu-

latok, személyes találkozások adtak biztatást a portrék készítésére. Láttam, hogy milyen fontos a testbeszéd megfigyelése és a jellemző pillanat kiemelése a történetből. Én soha nem pózoltattam a fotóim alanyait, mindig próbáltam a pillanatot kiragadni a folyton múltó időből. Volt eset, amikor megláttam egy helyi albumot, melyben siralmas képek idézték meg az alkotó művészeket, kötelességemnek éreztem, hogy megmutassam, lehet tartalmasabb portrékat is készíteni. Fábián László író így fogalmazta meg az Arcterek című fotóalbumomban a portré lényegét:

„A portréfényképezés csukott ajtók nyitogatása. Ha sikerül kinyitni őket, a lélek tárul föl, mert az rejlik mögöttük.”

– *Az előző századvég, a mostani ezredforduló hazai szellemi arcképcsarnokát hoztad létre. Milyen személyes élmények, barátságok fűződnek ezekhez az alkotó- és előadóművészekhez?*

– Elsősorban kezdetben nem az motivált, mindig a jelenre és a feladatra koncentráltam. A múltó idő, a már többször említett több mint ötven év söpörte össze a képeket, és váltak talán egy egységes szemlélet dokumentumaivá és talán a pályám értékeivé. Remélem, hogy nem csak a dokumentum jelleg teszi fontossá a fotográfiákat, talán a tartalom, a pillanat varázsa is átjön a képeken. Hiszen tudjuk, hogy az egymást követő pillanatok közül is csak kevés válik kifejezővé.

A képeimen szereplő alkotók, művészek barátsággal fogadják a portrékat, például a Capella Savaria zenekart sokszor vezénylő Nicholas McGegan a New York Times-be vitte a képeimet a róla szóló interjúhoz. Vagy Lőrinczy Huba professzor úr az általam készített képhez annyira ragaszkodott, hogy mindenhol csak az jelenjen meg róla. Eötvös Péter vagy Vajda Gergely karmesterek is portrémból választottak a katalógusokba. És még sorolhatnám, szinte kimondhatom, hogy nem csak a fényképet fogadják barátsággal, hanem engem is megtisztelnek barátságukkal.

– *A szombathelyi fotográfiának nagy múltja van. Jelentős műhelyek, alkotók működtek a megyeszékhelyen. Kialakult hozzájuk valamilyen helyi kapcsolatod?*

– Természetesen jó kollegális kapcsolatokat ápolok a fényképész kortársaimmal. Mesterimtől sokat hallottam Knébelékről, hiszen ők még dolgoztak náluk. Személyesen ismertem Farkas Géza bácsit, akinek főtéri városképe az Egyetem második emeletén díszíti az előteret. Balogh mester úr volt a vizsgaelnök a szakmai vizsgán. A Könyvtárban találkoztam Reismann Marian-nal a kiállításán, az MMIK-ban Molnár Edit-tel. A Fényszövényben Dallos Laci munkatársam volt, sok akkori fotóját már születésekor ismertem. Weszelits Jenő bácsit gimisként ismertem meg Sárváron, tiszteltem szervező munkásságát. A Budapesten élő Módos Gabi is régi ismerősöm a hatvanas évekből. Természetesen ismerem a fotóstársadalom országosan ismert nagyjait is, részt vettem a Fotóművész Szövetség mesterkurzusán.

– Répcelakon az elmúlt évtizedekben rengeteg kulturális esemény szervezésében vettél részt, azt is mondhatjuk, hogy te volt azoknak az elindítója. Ám nemrég visszavonultál ebből a társadalmi megbízatásodból. Mi pótolta életedben ezt az úrt, ami ekkor keletkezett?

– Valóban visszavonultam, nyilván egyszer mindent abba kell hagyni, jobb ezt akkor megtenni, amikor még vannak terveim. 2001-ben, amikor Répcelak várossá lett vetődött fel bennem, hogy a városi szokásokat meg kellene szülőhelyemen is honosítani. Katalizátor kívántam lenni és javaslatomra létrehoztuk a *Nyitott Tér Közhasznú Kulturális Egyesületet*. Weöres Sándor gondolatai irányt mutatóak voltak:

„Egyetlen parancs van, a többi csak tanács: igyekezz úgy érezni, gondolkozni, cselekedni, hogy mindennek javára legyen. Egyetlen ismeret van, a többi csak toldás: Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra.”

Márai Sándortól származó gondolat is vezérelt gondolkodásomban. „Amikor a középutat választod, pazarolsz. A lényeges mindig olcsóbb, hasznosabb, eredményesebb.”

Egyesületünk komoly, tudatos, kiszámítható színvonalas kulturális programot kínált a városnak és környékének. Addig 144 kiállítást, közel száz szabadegyetemi előadást, számtalan komolyzenei koncertet szerveztünk. Mint alapító elnök ettől a feladattól köszöntem el 2016-ban, 15 évnyi munka után, maximalista voltam, ami sokszor gondot is szült, de érdemes volt vállalni!

– Több tízezer fényképet készítettél. Most, hogy hetvenéves múltál, mik a terveid ezzel a hatalmas művelődéstörténeti értékkel?

– Igen, elég sok fotó gyűlt össze az archívumban, nem is tudom megbecsülni a mennyiségét. A Bartók Fesztivális anyag egy része természetesen filmen van, jó lenne digitalizálni. Sok figyelemre méltó felvétel szunnyadhat a filmek között, hiszen a kiemelés, a válogatás mindig kicsit kapkodva, és az aktuális szempontok szerint történik. Talán még megérem, mindig reménykedek egy újabb fotóalbum megvalósulásában!

– Van, aki ma is a papír alapú kultúraközvetítés híve, ám mások inkább a digitális univerzum hívei. Te a munkásságod összegzését melyik műfajban látod inkább biztosítottabbnak?

– Talán valami vegyes megoldás lehet korszerű, nyilván nekem a papír alapú a szimpatikusabb. Sajnos nem időszerű ez a probléma, mert nem kerestek még ilyen könyvkiadási tervekkel. A budapesti kiadók, Rózsavölgyi Kiadó, Zeneműkiadó időnként megtaláltak monográfiák, zenetörténeti munkák magyar kiadásának megjelenésekor 3-4 könyv borítóján is portréfotóim szerepelnek. Nagy lehetőség lehetne a Filharmoniaának vagy a megyének, Szombathelynek egy Bartók Fesztivált bemutató fotó-

album, vagy digitális könyv megjelenítésére, mert létezésével könnyebb lenne az éves kurzusok szervezése is. Színesíteni lehetne hanganyaggal, a Magyar Rádió zenei felvételeivel is, melyek a Fesztivál koncertjein készültek. Nagyon büszke voltam Weöres centenárium kapcsán 2013-ban a budapesti Metró állomásokon az ismert Weöres Sándor portréfotóm szerepeltetésén, kár, hogy meg sem kérdeztek róla. Magyarországon a szerzői jog még gyerekcipőben jár!

– *Napjaink képkorszakában elképesztő méreteket öltött a képtermelés és a képfogyasztás. Ez hibetelen módon devalválta a fotográfiát, mint szakmát és hivatást, illetve a fotóművészetet is. Te hogy éled meg ezt a krízist?*

– Sokszor elmondtam már, hogy ilyen sok kép soha nem készült a világon, mind napjainkban, óráinkban, perceinkben. Nyilván rengeteg kép csak tartalmatlan emlékkép, csak a készítőjének ad élményt. A fényképezőgépek tudása, technikai komfortja sokat segített a fotósoknak, és meg is tévesztheti a készítőt, mert könnyebb technikailag kiváló képet készíteni. Megtévesztheti, mert szaktudás nélkül is sikerülhetnek képek, de ezek nem a fotós érdemei, hanem a gépgyártók erénye. Az analóg korban nagyon kellett tudni a komplex fényképészetet, a felvételt, a kidolgozást, mert nem lehetett nyomban látni az eredményt. Az egyetemi fotólaborban mai napig van lehetőség képek előhívására, árnyképek-fotogramok készítésére a hallgatók részére. Fontosnak, küldetésnek élem meg, hogy megmutassam, milyen is volt az analóg fényképészet, de a jelen digitális technikájával is összehasonlítom és párhuzamot vonok.

A kép tudatos és tartalom-hangsúlyos ábrázolása, csak akkor tudott megvalósulni, ha ismertük a fotográfia minden területét. A tartalmi elvárásban nincs változás, régen és napjainkban is esztétikai, kifejezési elvárások nem változtak. A fotográfia küldetése változatlan, az idő folyásából kell egy-egy pillanatot kiragadni és azzal üzenni a világnak, a nézőközönségnek. *Kimondhatjuk, hogy szakmai ismeretek birtoklása növeli a kifejezés szabadságát!*

– *Vannak-e nagy terveid még, nyilván elsősorban a szakma, a hivatás terén?*

– Természetesen még vannak terveim. Szeretném folytatni az oktató, tapasztalat átadó munkámat. 18-ik tanévet oktatok óraadóként a ELTE SEK Vizuális Művészeti Tanszékén, szakmai oktatóként veszek részt az Inforg Kft. felnőttképzésén a Fotográfus és fotótermék kereskedő szakma oktatásában. Tovább szeretném gyűjteni a portréanyagot a megye, a régió tudós és művész nagyságainak bemutatásával.

„*Hogyan lehet szociológiát írni írás nélkül, ha nem azzal, ami a képekben van: arccal tekintetekkel? Erre csak a fotográfus képes, pillantásával, szellemével, megfigyelésével, tudásával...*” írta Alfred Döblin bevezetőjében a Sanders: Az idő arculata című könyvéhez, 1929-ben.

Nem törődök azzal az élettapasztalattal – jelenséggel, amit más alkotók esetében is sokszor megfogalmaznak, hogy nagyobb figyelmet és megbecsülést kapnak az oktanul is újítók, akik csak a külsőségekkel foglalkoznak, nem a tartalmat és pillanat értékét keresik.

A múltó pillanatot nem lehet megismételni, csak akkor és ott lehet kiemelni a történeésből!

Végül szeretnék a számomra nagyon kedves, találó mondatokat megidézni, melyet *Henri Cartier-Bresson (1908–2004)* francia fotóművész fogalmazott meg, ami az életem!

„Fényképezni annyi, mint egyetlen pillanatban, másodperctörédekben rálátni a jelenségre, annak egész bonyolult rendszerére, s fölismerni azt a formát, amely e jelenséget képileg kifejezi. Egyszerre kell a célra összpontosítani az agyunkkal, a szemünkkel és a szívünkkel.

Tehát fényképezni annyit jelent, mint visszatartani a lélegzetet, amikor az illékony valóság pillanatában minden képességünk egyesül. Akkor a fej, a szem, a szív is ugyanazért működik. A fényképezés egyfajta kiáltás, de nem azért, hogy eredetiséget bizonyítsuk. A fényképezés az élet egyik formája.”

Feladatom, tervem sok van, csak legyen hozzá egészségem!

Az olvasók nevében én is ezt kívánom! Köszönöm a beszélgetést.

Halmos Béla